

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa 2011

Kuntien Hankintapalvelut KuHa Oy on Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Vesilahden ja Ylöjärven yhteishankintayksikkö

Souranderintie 26, 37100 Nokia

PL 2, 37101 Nokia

Puh: 050 395 6314, 050 395 6315, 040 487 5777

www.kuhaoy.fi

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (1)

Lähtökohta Suomessa:

-julkisten hankintojen arvo n. 27 mrd/vuosi (yli 15 % bkt:sta)
-> lainsäädäntö kannustaa ympäristönäkökulman huomioimiseen

Hankintalaki 2 § 2 mom:

-hankintatoiminta järjestettävä siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina **ympäristönäkökohdat huomioon** ottaen.

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (2)

Tuote

-tarkoittaa tavaroita ja palveluita

Ekotuote

- ympäristöä säästävä tuote, jonka haitalliset ympäristövaikutukset ovat pienempiä kuin valtaosalla muilla samaan käyttötarkoitukseen markkinoilta löytyvillä tuotteilla

Ekohankinta

- hankinta, jossa tuotteen ympäristönäkökohtia esitetään tarjouspyynnössä (ja jossa valinta kohdistuu ympäristöä säästäviin tuotteisiin)

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (3)

Vihreät hankinnat, ekohankinnat, ympäristöystävälliset hankinnat

= ostetaan tavaroita ja palveluita, jotka kuormittavat ympäristöä vähiten

- yksinkertaisimmillaan: ostetaan kierrätyspaperia

<->huomioidaan ympäristöasiat hankintastrategiana, joka näkyy kaikessa hankintaprosessiin liittyvässä

- ympäristöystävällisyyden käsitteen muuttuminen kehityksen myötä: tänään ympäristöystävällinen ei välttämättä ole sitä enää muutaman vuoden päästä

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (4)

- 20% – 20% haaste:
 - energiakulutuksen vähentäminen 20 %:lla vuoteen 2020
 - uusiutuvien energialähteiden osuus 20 % ja liikenteen biopolttoaineille osuus 10 % vuonna 2020
- Energiapalveludirektiivi:
 - kansallinen ohjeellinen energiansäästötavoite 9 % 2008 – 2016: julkinen sektori esimerkkinä
- EU:n kestävän kehityksen strategia:
 - EU-jäsenmaiden ympäristöystävällisten julkisten hankintojen osuus kaikista hankinnoista tulisi olla parhaimpien maiden tasolla 2010

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (5)

Valtioneuvoston periaatepäätös 8.4.2009:

- kestävien valintojen edistäminen julkisissa hankinnoissa
- valtioneuvosto suosittelee kunnille, että niiden hankinnoissa vuonna 2010 vähintään 25%:ssa ympäristönäkökulma otetaan huomioon ja vuonna 2015 vähintään 50%:ssa.

Valtioneuvoston ilmasto- ja energiapoliittisessa selonteossa (VNS 8/2009), tavoitteeksi on asetettu Suomen kansallisten päästöjen leikkaaminen vähintään 80 prosentilla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä.

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (6)

Hankinnat, joilla eniten vaikutusta ympäristöhaasteisiin vastaamiseksi

- Sähkö
- Palveluhankinnat
- Rakennukset ja kiinteistönhoito
- Energiaa käyttävät laitteet
- Liikkuminen
- Elintarvikkeet

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (7)

- **Kestävät hankinnat** -toimintaohjelman tavoitteina mm:
 - kuntien hankinnoissa vähintään 25%ssa otetaan ympäristönäkökulma huomioon 2010 ja 50%ssa 2015 (valtiolla vastaavat prosentit 70 ja 100)
 - sähköstä uusiutuvilla tuotettua 31,5 % 2010 ja vähintään 60 % 2015 (vihreä sähköä)
 - kuljetuksia ja liikkumistarvetta vähennetään, virkamatkojen hiilidioksidipäästöjä vähennetään, h-autojen hiilidioksidipäästöt alle 120 – 130 g/km (vähäpäästöinen kalusto)

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (8)

--käytetään luomu/lähellä tuotettua ruokaa vähintään kerran/kk 2010 mennessä ja vähintään kerran viikossa 2015 mennessä

--energiaa käyttävien laitteiden hankinnoissa huomioidaan energia- ja ympäristömerkkien kriteerit

Ympäristönäkökohdat hankinnoissa (9)

Keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi:

- lisätään johdon ja päätöksentekijöiden sitoutumista (ympäristöjärjestelmä tai –ohjelma julkisiin yksiköihin, hankintaohjeistukseen ympäristönäkö-kulma)
- suunnitelmallinen energiankäytön vähentäminen
- ympäristönäkökulman vakiinnuttaminen merkittäviin hankintoihin (nettipohjainen tietopankki, neuvonta ja ohjeistus)
- tuetaan innovaatioita
- motivoidaan taloudellisilla ohjauskeinoilla kestäviä hankintoja

Ympäristöä säästävien hankintojen strategioita ⁽¹⁾

- Toimintapäätös, jonka mukaan hankinnoissa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat -> julkisuuskuva paranee.
- Hankintoihin osallistuvien koulutus ympäristöasioiden huomioon ottoon, relevanttien hankintoihin liittyvien ympäristöasioiden tiedon saanti ja painopisteiden määrittely ”viherrettäville” hankinnoille.
- Koulutustarpeiden arviointi ja ympäristöön liittyvän tiedon saannin varmistaminen
 - ”ympäristöpaukkujen” antaminen hankintoja tekeville
 - sidosryhmille tiedottaminen ekologisista hankinnoista.

Ympäristöä säästävien hankintojen strategioita (2)

- Vaiheittainen lähestymistapa -> aloitetaan sellaisista tavaroista ja palveluista, joiden ympäristövaikutukset ovat selvät tai joille löytyy ilman lisäkustannuksia ekologisempia vaihtoehtoja (esim. kierrätyspaperi, energiatehokkaat toimistolaitteet).
- Ympäristövaikutusten huomioon ottaminen -> valitaan sellaisia tavaroita (esim. autot) tai palveluja (esim. siivouspalvelut), joilla on suuret ympäristövaikutukset.
- Keskittyminen yhteen tai muutamaaan ympäristöasiaan vaatimuksessa -> otetaan käyttöön energiatehokkuutta tai kierrätettävyyttä koskevat vaatimukset.

Ympäristöä säästävien hankintojen strategioita (3)

- Ympäristöystävällisempien vaihtoehtojen saatavuuden ja kustannusten huomioon ottaminen -> onko ekotuotteita markkinoilla, täyttävätkö ne asetetut vaatimukset, lisähinta?
- Relevantin tiedon saatavuus -> onko saatavilla sellaista tieteellistä ja ympäristöön liittyvää tietoa, jonka avulla voidaan objektiivisesti määritellä tuotteelle arviointiperusteet?
- Näkyvyyden varmistaminen -> huomaako henkilöstö ja suuri yleisö ympäristöä säästävän politiikan (esim. ajoneuvotyypin vaihtaminen, luomuruoka), entä muut sidosryhmät?

Ympäristöä säästävien hankintojen strategioita (4)

- Teknologisen kehityksen mahdollisuuksien harkinta -> elinkaaren alkuvaiheessa oleviin tuotteisiin kohdistetut ympäristökriteerit saattavat olla tehokkaampia kuin pitkälle edistyneisiin ja tunnetuihin tuotteisiin kohdistetut
- Omaksutaan (tieteellisesti perusteltu) elinkaariajattelu -> vältetään ympäristövaikutusten siirtämistä tavaran elinkaaren vaiheesta toiseen
- Hankintojen huolellinen suunnittelu, korostuu ennen kaikkea ympäristönäkökohdissa ("kestävä kehitys")
- Ympäristönäkökulma hankinnoissa osaksi normaalia suunnittelua, toimintaa ja ohjeistusta

Ympäristöä säästävien hankintojen strategioita ⁽⁵⁾

- Suhteutetaan hankintojen viherryttäminen esim. ympäristö- ja laatujärjestelmiin tai -ohjelmiin
- Laaditaan hankintojen viherryttämisen kehittämisohjelma, jossa mm.
 - asetetaan tuote/tuoteryhmäkohtaisia tavoitteita, mittareita, aikatauluja (esim. korvataan x vuoteen mennessä vähintään y kpl laitteita z ympäristöystävällisemmillä laitteilla)

Ympäristöä säästävien hankintojen strategia kehyskunnissa

- Kehyskuntien yhteisen **hankintaohjeen kohdassa 4.6** määritellään **ympäristönäkökohtien huomioiminen**
- Kuntien Hankintapalvelut KuHa Oy:n hallinnoimissa yhteishankinnoissa ympäristönäkökulma otetaan huomioon säännönmukaisesti, sillä se on osa yhteishankinnan prosessin normaalia suunnittelua ja toimintaa
- Myös **kehyskuntien omissa erillishankinnoissa tulee ottaa ympäristönäkökohdat huomioon mahdollisuuksien mukaan**. Tällöin on ensinnäkin harkittava, mitkä tavarat, palvelut tai rakennusurakat sopivat parhaiten ympäristöystävällisten hankintojen kohteeksi. Kunnassa voitaisiin laatia hankintojen ”viherryttämisen” kehittämisohjelma, jossa mm. asetetaan tuote/tuoteryhmäkohtaisia tavoitteita, mittareita ja aikatauluja

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa ⁽¹⁾

▪ **Tarveharkinta:**

- Mitä uutta todella tarvitaan? Tavara vai palvelu?
- Voiko vanhan kunnostaa? Millaisia vaikutuksia oikeasti ympäristölle?

▪ **Hankinnan suunnittelu:**

- Millaisina kokonaisuuksina tuotteet hankitaan? Mikä on tuotteiden jalostusaste?
- Markkinoihin tutustuminen, tekninen vuoropuhelu tarjoajien kanssa. Löytyykö vaihtoehtoista ekotavaraa tai –palvelua?
- Tietopyynnöt tarjoajille
- Juuri hankinnan suunnitteluun panostettava erityisesti, kun halutaan hyödyntää ympäristönäkökohtia

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa (2)

- **Kelpoisuusehdot** (soveltuvuus) tarjoajille:
 - ympäristösäädösten noudattaminen, edellytettävät ympäristön hoitotoimenpiteet **rakennusurakassa tai palvelussa** (Esim ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään EMASiin tai muuhun vastaavaan standardiin perustuva todistus tai muu toimittajan luotettava todistus vastaavista ympäristönhoitotoimenpiteistä)
 - jos vaaditaan ympäristönhoitotoimenpiteitä, niillä tulee olla välitön liittymä palvelun tai urakan ympäristönsuojelullisiin vaikutuksiin (selvityksiä voidaan vaatia hankinnan kohteen sitä edellyttäessä -> urakan tai palvelun luonne)

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa (3)

- Kelpoisuusehdot (...jatkoa):
 - yksilöidyt ja sisällöltään kuvatut referenssit vastaavista hankintasopimuksista
 - tarjoajan palvelun tuottamiseen osallistuvan henkilöstön pätevyys ja osaaminen vaadittujen ympäristönäkökulmien toteuttamiseen (tarjouspyynnössä määriteltävä, minkälaista koulutusta tai pätevyyttä vaaditaan, esim todistukset näiden henkilöiden ympäristö tms- koulutuksesta)

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa ⁽⁴⁾

- **Hankinnan kohteen määrittely** (tekniset eritelmat):
 - vaatimukset materiaaleille ja teknisille ratkaisuille, esim. pakkausmateriaalit, raskasmetallipitoisuudet
 - energiankulutus/energiatehokkuus
 - toiminnalliset ominaisuudet (vedenkulutus)
 - huollettavuus, huoltopalvelu
 - takuu
 - vanhojen laitteiden vastaanotto
 - tuotantomenetelmä (kohdistuttava hankinnan kohteeseen, esim. EU-ratkaisu sähkön hankinta Itävalta C-448/01: valmistusvaiheen ympäristönäkökohta hyväksyttiin tarjouksen vertailuperusteeksi: sähkön tuottaminen uusiutuvista luonnonvaroista) (samoin esim luonnon mukaisesti viljelty, luomuasetus -> EU:n asetus N:o 834/2007)

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa ⁽⁵⁾

- Hankinnan kohde voidaan määritellä ympäristöä säästäväksi tuotteeksi, kuten esim.:
 - vähän energiaa kuluttava toimistolaite
 - siivouspalvelu, joka on toteutettu ympäristöä säästävillä siivousaineilla
 - rakennussuunnitelma energiatehokkaasta hallintorakennuksesta
- Hankintasäädökset eivät rajoita tarveharkintaa kohteen määrittelyssä (mikä on hankinnan kohde)
- Kuitenkin teknisten eritelmien on mahdollistettava tarjoajille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuun ja asetettujen vaatimusten tulee liittyä hankinnan kohteeseen

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa ⁽⁶⁾

▪ **Tarjousten vertailuperusteet:**

- valintaperusteeksi siis kokonaistaloudellinen edullisuus, jonka vertailuperusteiksi valitaan vain hankinnan kohteeseen liittyviä vertailuperusteita hankintayksikön harkinnan mukaan (esim jos hankitaan huonekaluja, vertailuperusteena ei saa olla toimittajan toimistotilojen paperinkierrätyksen järjestäminen)
- vertailuperusteiden tulee olla syrjimättömiä, objektiivisia sekä riittävän tarkasti yksilöityjä ja niiden avulla tulee saada mitattavissa olevia tuloksia (eroja tarjousten kesken)
- vertailuperusteille aina suhteellinen painotus (suositus)
- ympäristöperusteisille vertailuperusteille riittävän suuri painoarvo, vähintään 10 %

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa (7)

- **Tarjousten vertailuperusteet** (esim):
 - elinkaarikustannusmallin käyttö (kustannuksiin sisällytetään myös käyttö- ja hävittämiskustannukset), malli elinkaarikustannuslaskentaan ISO 14040
 - huoltopalvelu
 - takuuehdot
- Muut olennaisimmat hankinnan ekonäkökulmat kirjataan tarjouspyyntöön
- **GPP Training Toolkit** -kriteeristön käyttö:
 - 18 tuoteryhmälle (tavaroita ja palveluita) ympäristöä säästävät kriteeristöt (kalvot 36 – 37)

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa (8)

- **Erityiset sopimusehdot** tarjouspyynnössä (esim):
 - tavarantoimitukset mahdollisimman suurissa erissä ja uudelleen käytettävissä pakkauslaatikoissa (kierrätettävyys)
 - toimitus irtotavarana
 - huollossa syntyvien materiaalien poiskuljetus tai uudelleenkäyttö
 - ympäristönäkökohtien seuranta sopimuskauden aikana
 - sopimuksen ympäristönäkökohtien laiminlyönnin sanktiointi
- **Vaihtoehtoisten tarjousten salliminen** (huom mahdollinen vertailun vaikeus) ja osatarjousten salliminen:
 - esim pesuainehankinta: pyydetään erikseen tarjoamaan tavanomaiset pesuaineet ja ympäristökriteerit täyttävät pesuaineet

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa ⁽⁹⁾

- Hankintailmoituksen julkaisemisen jälkeen lähetetään tarjouspyyntö myös toimittajille, joilla on ekotuotteita
- Myös **koko muu hankintaprosessi edetään oikein ja ilmoitetuilla periaatteilla:**
 - tarjousten vastaanotto
 - tarjoajien kelpoisuuden arviointi asetetuilla vaatimuksilla
 - tarjousten arviointi ja tarjouspyynnönmukaisuus
 - tarjousten vertailu tarjouspyynnössä asetetuilla vertailuperusteilla
 - hankintapäätös tarjouspyynnössä esitetyillä perusteilla
 - hankintasopimuksen laatiminen kilpailutuksen vaatimuksilla ja perusteilla

Ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnan eri vaiheissa (10)

- mahdollisissa voittaneen toimittajan kanssa käytävissä neuvotteluissa esim. sovittavista toimintatavoista otetaan ympäristönäkökulma edelleen huomioon
- seurataan toimituksia ja palvelua sopimuskauden ja varmistetaan tuotteiden sopimuksenmukaisuudesta, myös hankinnassa sovittujen ympäristönäkökohtien täyttymisestä
- kehitetään toimintaa sopimuskautena mahdollisuuksien mukaan toimittajan kanssa ympäristönäkökulmat huomioon ottaen (sopimushallinta)

Tavaroiden ympäristönäkökohtia (1)

- IT-laitteet:
 - energiankulutus, energian säästötoiminnot, laitteen käyttöikä ja huolto- ja varaosapalvelut, laitteen sisältämien haitallisten aineiden vähäisyys, käytetyn laitteen kierrätys/romutus
- Paperituotteet:
 - puukuidun alkuperä, valmistuksen vesipäästöt, tuotannossa käytettävien kemikaalien ympäristöystävällisyys ja alhainen ympäristön kuormitus, paperin kierrätettävyys
- Puhdistusaineet:
 - puhdistusaineiden ympäristöystävällisyys
- Ajoneuvot:
 - polttoaineenkulutus, vähäpäästöisyys

Tavaroiden ympäristönäkökohtia (2)

- Sähkö:
 - uusiutuvien energialähteiden käyttö tuotannossa
- Ruoka:
 - luomuelintarvikkeet, luomutuotannossa käytettävien lannoite- ja torjunta-aineiden ympäristöystävällisyys, sallitut aineet rehuissa, geenimuunnettujen organismien käyttökielto, lähellä tuotettu ruoka

Ympäristönäkökulman sudenkuoppia (1)

- Ei näpertelyä liian pienten asioiden parissa, vaan keskitytään myös ympäristöasioiden vaatimuksissa/kriteereissä merkityksellisiin
- Ympäristömerkin kriteerien täyttymistä voi vaatia, mutta ympäristömerkittyä tuotetta ei pidä vaatia (esim. tietyn ympäristömerkin omaava tuotteen voidaan katsoa täyttävän vaadittu ominaisuus)
- Ympäristön ja laadunhallintamenettelyjen sertifikaatit (esim. ISO 14001 ja 9001) tai niiden mukainen toiminta liittyvät tarjoajan kelpoisuuteen, ei vertailuperusteisiin. Jos vaaditaan, että tarjoajalla on oltava ISO 14001 ympäristösertifikaatti, myös ”tai vastaava” on lisättävä -> tarjoaja voi todistaa muullakin tavalla näiden ympäristöasioiden huomioonottamisen (esim. ympäristösuunnitelma/-ohjelma)

Ympäristönäkökulman sudenkuoppia (2)

- Voidaan vaatia selvityksiä toimittajan ympäristönhallinnasta, mutta ei pidä vaatia ympäristöjärjestelmää
- Voidaan vaatia esim. ”Tarjoajan X prosessin tulee täyttää ISO 14001 standardin vaatimukset. Tarjoaja voi todistaa vaatimuksen täyttyminen selvityksillä...
- Toimittajalta voidaan myös vaatia esim. kirjallinen vakuutus, että asetetut ympäristövaatimukset täyttyvät
- Liikaa selvityksiä ei kannata toimittajilta vaatia, myöskään ympäristöasioissa -> saadaan paljon aineistoa, joista vaikea tulkita, toteutuuko vaatimus
- Kuljetusmatkan pituus ei saa olla kriteerinä. Kuitenkin tuotteen tuoreus eli esim. toimitusaika pelloilta keittiöön on hyväksyttävä peruste (lähiruoka). Myös ”TOP” –toimitusehtoa (”toimitettuna perille”) käytettäessä kuljetusmatkat tulevat automaattisesti huomioitua, koska ne ovat hinnassa.

Ympäristönäkökulman sudenkuoppia (3)

- Kannattaa miettiä tarkasti, aikooko tosiaan käyttää valmistusvaiheen ympäristönäkökohtia kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteena, koska valmistuksen ympäristövaikutukset usein vaikeasti mitattavia objektiivisesti ja niiden merkitys saattaa olla näkökulmasta riippuen moniulotteinen
- Huom! EU:n ratkaisu Helsinki Concordia Bus (C-513/99): ympäristönäkökohdat hyväksyttiin tarjouksen vertailuperusteeksi, vaikka ne eivät suoraan tuottaneet taloudellista hyötyä hankkijalle
- Tuotteelle ja tarjoajalle asetettujen vaatimusten tulee liittyä hankinnan kohteeseen

Ympäristönäkökulman sudenkuoppia (4)

- Yleisluontoisia selvityksiä, miten toimittaja huomioi toiminnassaan ympäristöasiat, ei kannata pyytää (paitsi milloin niitä voitaisiin hyödyntää sopimuskautena toiminnan kehittämisessä ympäristöystävällisempään suuntaan)
- Jos pyydetään selvitystä ympäristöasioiden huomioonottamisesta, se tulee kytkeä vertailussa johonkin konkreettiseen ympäristönäkökohtaan ja yksilöityyn vertailuperusteeseen, joka halutaan todennettavaksi (esim. energiankulutus, elinkaarikustannukset)
- Toimittajia ei tule kuormittaa tarjouspyynnössä selvitysvaatimuksilla, joita ei käytetä tarjousten käsittelyssä

Ympäristönäkökulman sudenkuoppia (5)

- Tarjousten kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteina voidaan ottaa huomioon myös ao. yleisön tarpeisiin liittyviä taloudellisia ja laadullisia perusteita sekä ympäristövaatimusten täyttymiseen liittyviä perusteita, jos ne ovat mitattavissa ja liittyvät hankinnan kohteeseen (Hankintalaki 62 § 2 mom)
- Myös ympäristövaatimusten määrittelyssä ja huomioon ottamisessa muistettava suhteellisuus ja vaatimukset suhteutettava myös markkinoihin (markkinatuntemus, oltava tarjoajia)

Ympäristöä säästävien julkisten hankintojen periaatteita ⁽¹⁾

- Mitkä tavarat, palvelut tai urakat soveltuvat parhaiten ympäristöystävällisten hankintojen kohteeksi (strategiat)
- Määritellään tarpeet ja ilmaistaan ne tarkoituksenmukaisella tavalla
- Laaditaan selkeät ja täsmälliset tekniset eritelvät, joihin sisällytetään mahdollisuuksien mukaan ympäristövaatimuksia
- Määritellään tarjoajalle laadulliset vaatimukset tarjouspyynnössä. Tarvittaessa niihin sisällytetään ympäristöperusteita, joilla voidaan osoittaa tekniset valmiudet hankintasopimuksen toteuttamiseen

Ympäristöä säästävien julkisten hankintojen periaatteita (2)

- Määritellään hankintasopimuksen tekoperusteet: jos perusteeksi valitaan ”kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous”, asiaankuuluvat ympäristöperusteet määritellään ja yksilöidään vertailuperusteena.
- Käytetään sopimusehtoja yhtenä keinona asettaa olennaisia ympäristövaatimuksia, esim. ympäristöystävällisiä kuljetusmenetelmiä, pakkaustapaa, kierrätystä.
- Varmistetaan, että kaikki, mitä mahdollisilta tarjoajilta ja heidän tarjouksiltaan vaaditaan, liittyy hankintasopimuksen kohteeseen

EU:n komission ympäristöä säästävien hankintojen ohjausta (GPP Training Toolkit) (1)

- 18 kriteeristöä tavaroiden ja palveluiden hankintaan
 - suomeksi 10 kriteeristöä (**GPP Training Toolkit**):
 - Paperituotteet
 - Puhdistustuotteet ja –palvelut
 - Toimistojen tietotekniikkalaitteet
 - Rakentaminen
 - Kuljetus ja ajoneuvot
 - Kalusteet
 - Sähkö
 - Elintarvikkeet ja ateriapalvelut
 - Tekstiilituotteet
 - Puutarhanhoitotuotteet ja -palvelut
- Kriteeristöt löytyvät suomeksi lopullisessa muodossaan osoitteesta:
http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

EU:n komission ympäristöä säästävien hankintojen ohjausta (GPP Training Toolkit) (2)

- lisäksi 8 uutta kriteeristöä (**GPP Training Toolkit**):
 - Ikkunat, lasiovet ja kattoikkunat (suomeksi)
 - Lämpöeristämien (suomeksi)
 - Kovat lattiapäällysteet (parketit) (suomeksi)
 - Seinäpaneelit (englanniksi)
 - Sähkön ja lämmön yhteistuotanto (suomeksi)
 - Tienrakennus ja liikennemerkkit (englanniksi)
 - Katuvalaistus ja liikennevalot (englanniksi)
 - Mobiilipuhelimet (englanniksi)

Yllämainitut 8 uutta kriteeristöä löytyvät osoitteesta
http://ec.europa.eu/environment/gpp/second_set_en.htm
(eivät 11/2011 vielä aivan lopullisessa muodossaan)

Ympäristöystävällisten tuotteiden kilpailuttaminen – aloitusesimerkki

- Valitaan tuoteryhmä, jolle on määritelty ympäristö- tai energiamerkin saamisen kriteerejä
- Edellytetään, että tuote täyttää merkin saamisen kriteerit
- Tarjoaja voi todentaa vaatimusten täyttymisen merkillä tai valmistajan selvityksellä

TAI

- Valitaan kilpailutettavaksi sellainen muu tuote, jonka vertailuperusteissa tai sopimusehdoissa voi ottaa huomioon ympäristönäkökohtia
 - Vertailuperusteena esim. energiankulutus, huolto- ja varaosapalvelujen saatavuus, kierrätys- tai loppukäsittelyn järjestelyt, ympäristölle haitallisten aineiden vähäisyys
 - Sopimusehtoihin asetetaan velvoitteet pakkausmateriaalista, kierrätyksestä

Ympäristökriteerit ja niiden käyttö

- Määrittää, millainen tuotteen tulee tai ei tule olla
- Määrittää, millainen tuote kuormittaa ympäristöä
- Liittyvät tuotteen ominaisuuksiin, jotka vaikuttavat kyseisen tuotteen ympäristöystävällisyyteen
- Ympäristökriteerien pitäisi olla selkeitä, relevantteja ja todennettavia
- Määritettäessä ympäristökriteereitä tarjouspyyntöön, on harkittava tapauskohtaisesti, asetetaanko se pakollisena vaatimuksena vai vertailuperusteena ja pisteytettynä
- Ei liian montaa ympäristökriteeriä, vaan mieluummin 1 – 3; jos ympäristökriteeri laitetaan vertailuperusteeksi, mieluummin vain yksi tai kaksi merkityksellistä ympäristökriteeriä riittävällä painoarvolla (> 10%) kuin viisi huonoa
- Tunnettava markkinat, ettei rajata liikaa kilpailua
- Ympäristökriteerien pitäisi olla selkeitä, relevantteja ja todennettavia

Elinkaarikustannuslaskenta

- Elinkaarikustannukset (LCC)
 - + investointikustannukset
 - + käyttö- ja ylläpitokustannukset
 - + verot, tuet, avustukset tai vastaavat
 - + tuotteen käytöstä poistokustannukset
- Elinkaarikustannuslaskennalla saadaan esiin todelliset kustannukset tuotteen koko käyttöiän ajalta
- Esimerkiksi käyttökustannukset saattavat olla korkeammat kuin ostohinta, jolloin energiatehokkuudella saattaa olla suuri merkitys

Ympäristömerkit

- Ei voi vaatia ympäristömerkittyä tuotetta, mutta voidaan ja kannattaa käyttää ympäristömerkin vaatimuksia (myöntämisperusteita eli kriteerejä) tarjouspyynnössä ympäristökriteereinä teknisten eritelmien tai valintaperusteiden laatimisessa
- Ympäristömerkki helpottaa ympäristökriteerien rakentamista tarjouspyynnössä ja kysytyn ympäristövaatimuksen todentamista
- Tekniset eritelmät voivat kohdistua myös tuotantovaiheeseen, joka on monien tavaroiden ympäristövaikutusten kannalta tärkeä vaihe.
- Teknisiin eritelmiin tai valintaperusteina käytettävien kriteerien tulee liittyä sopimuksen kohteeseen ja auttaa määrittelemään tuotteen ominaisuuksia tai laatua.

Ympäristö- ja energiamerkkejä (1)

- Joutsenmerkki

- pohjoismainen ympäristömerkki

- EU-kukka

- EU:n ympäristömerkki

- eri tuoteryhmiä tällä hetkellä 22,
yli 1150 lupaa merkin käyttöön

- Energy Star

- EU:n energiamerkki

- tietokoneet ja näytöt, kopiokoneet,
faksit, tulostimet, skannerit, monitoimilaitteet

Ympäristö- ja energiamerkkejä (2)

- Luomu –valvottua tuotantoa –merkki
-aurinko-merkki noudattaa EU:n
asetuksen luomuehtoja ja osoittaa,
että tuote on suomalaisen
viranomaisen valvonnassa

- EU:n luomumerkki
-"lehtimerkki"

- Huom! Luomuliiton leppäkerttumerkki epävirallinen merkki

Ympäristö- ja energiamerkkejä (3)

- Sininen enkeli
-saksalainen

- EU:n energiamerkki
-pakollinen merkintä 7 laiteryhmässä
(lamput, astianpesukoneet, kylmälaitteet, pyykinpesukoneet ja kuivaavat, kuivausrummut, uunit ja ilmastointilaitteet)
-ei koske ammattilaitteita

Energia	
Valmistaja tai tavaramerkki Malli	Logo ABC 123
Vähän kuluttava A B C D E F G	B
Paljon kuluttava Energiankulutus (kWh/vuosi) (Pienempi on parempi, arvio on määritetty EU:n standardin mukaan)	XYZ
Tuotantovaroosan tilavuus I Pakasteosan tilavuus I	XYZ XXXX
Ääni (dB(A))	72
<small>Standardi EN 12526:2010 Käyttöohjeet on lisätty</small>	

Ympäristönäkökohdat hankinnan eri vaiheissa - yhteenveto

- Ympäristönäkökohtia voidaan huomioida hankintaprosessin useassa vaiheessa:
 - hankinnan kohteen määrittely (tekniset eritelvät)
 - tarjoajan (tai ehdokkaan) soveltuvuuden määrittely, tarjoajan vähimmäisvaatimukset
 - tarjousten vertailuperusteet
 - erityiset sopimusehdot (mm toimitusehto, pakkaukset, sopimuskauden sanktiointi)
 - sopimushallinta (valvonta)
- Tärkeää on, että vaadittavat ympäristönäkökohdat määritellään jo hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (1)

- EU:n komissio

- EU-komission uusittu käsikirja "Buying Green" (2011, toinen painos)

- (<http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/handbook.pdf>)

- EU-komission käsikirja "Ympäristöä säästäviä hankintoja" (http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_fi.pdf) (vanha painos, suomeksi)

- GPP Toolkit, ympäristökriteerit 10 tuoteryhmälle (http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm) ja uusimmalle 8 tuoteryhmälle

- (http://ec.europa.eu/environment/gpp/second_set_en.htm)

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (2)

- Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelu (www.ymparisto.fi)
 - Julkiset hankinnat ja ympäristönäkökohdat
(<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=396872&lan=FI>)
- Hymonet-tietokanta
 - maksullinen
 - www.hymonet.com
- www.msr.se
 - ruotsalainen sivusto
 - mm kriteeristöjä ympäristöystävällisiin hankintoihin

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (3)

- Ympäristömerkit (www.ymparistomerkki.fi)
 - Pohjoismainen ympäristömerkki (SFS-ympäristömerkintä)
 - Joutsen –merkityt
 - 64 tuoteryhmää
 - EU:n ympäristömerkki (European Union Eco-label, kukka)
 - (<http://www.eco-label.com/finnish/>)
 - (http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm)
 - muita ympäristömerkkejä
 - Sininen enkeli, saksalainen (www.blauer-engel.de)

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (4)

- Energiamerkit

- EU:n energiamerkintä

- Energy Star –merkintä (www.eu-energystar.org/fi):
tietokoneet ja näytöt, kopiokoneet, faksit, tulostimet,
skannerit, monitoimilaitteet

- muita energiamerkkejä:

- EU:n energiamerkki kotitalouskoneille (www.motiva.fi),
Huom. ei koske ammattilaitteita

- Tuoteturvallisuus- ja laatumerkit

- Tekstiilien Ökö-Tex 100 –merkki (kemikaalit ja laatu)

- LCA-pohjaiset ympäristöselosteet (mm. EPD)

- Ympäristökysymys-selosteet (mm. IT ympäristöseloste)

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (5)

- Luomu –merkityt (www.evira.fi)
 - kotimainen aurinkomerkki (www.evira.fi)
 - EU:n luomumerkki (lehtimerkki) (www.evira.fi)
 - myös www.ruokatieto.fi

- Kirjallisuutta:
 - EU-komission käsikirja ”Ympäristöä säästäviä hankintoja” (http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_fi.pdf) ja uudempi painos englanniksi ”Buying Green” (2011) (<http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/handbook.pdf>)
 - Ari Nissinen: Julkisten hankintojen ympäristöopas (2004) (<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=12135&lan=fi>)

Ympäristöystävällisiä tietolähteitä (6)

- Kuntien Hankintapalvelut KuHa Oy:n sivusto www.kuhaoy.fi
- Sivuston julkisella puolella tietoa hankintojen ympäristönäkökohdista ja hyötylinkkejä
- Sivuston extranet-puolella (vaatii käyttäjätunnukset) kaikki keskeinen materiaali, mm ostopaikat, yhteishankintasopimukset, toimintasunnitelma ja kilpailutuskalenteri, koulutusaineistot sekä hankintaohjeistus
- Käyttäjätunnuksia extranetiin saa Mervi Haatajalta (mervi.haataja@kuhaoy.fi, 050 395 6315)

